

The Impact of Entrepreneurship Education on the change in Entrepreneurial Attitude of Librarians of Public Libraries

Mohammad Javad HashemZadeh

Associate Prof., Department of Knowledge and Information Science, University of Birjand. Birjand. Iran.
E-mail: hashemzadeh@birjand.ac.ir

Atefeh Vatandoost

MSc in Knowledge and Information Science, University of Birjand. Birjand. Iran.
E-mail: AtefehVatandoost@gmail.com

Gholamhossein Jahangeer

Assistant Prof., Department of Knowledge and Information Science, University of Birjand. Birjand. Iran.
E-mail: hjahangeer@birjand.ac.ir

Ali Asgari

Associate Prof., Department of Educational Sciences, University of Birjand. Birjand. Iran.
E-mail: ali.asgari@birjand.ac.ir

Mahmood Sangari

Assistant Prof., Department of Knowledge and Information Science, University of Birjand. Birjand. Iran.
E-mail: msangari@birjand.ac.ir

Abstract

Purpose: Knowledge and information science specialists can succeed in creating and providing entrepreneurial services by using knowledge of the society, the needs of the audience and having an entrepreneurial attitude. In the field of knowledge and information science, entrepreneurship is a type of social or value entrepreneurship service. Accordingly, the purpose of this research is to investigate the effect of entrepreneurship education in changing the entrepreneurial attitude of public library librarians in Birjand city.

Method: The present study is a type of applied research. In terms of data collection, it is a quasi-experimental study with a control group, a pre-test and a follow-up test to determine the duration over times. The statistical population of the study included 30 librarians of public libraries affiliated to the library of the city of Birjand; Data collection was done by Entrepreneurship Attitude questionnaire (Robinson et al., 1991) and SPSS software was used to analyze the information collected through the questionnaire.

Findings: The results of the tests showed that entrepreneurial training has led to a shift in the attitudes of librarians in the test group, and entrepreneurial training has led to a shift in the orientation of self-esteem, Succession, innovation and personal entrepreneurial control of the group librarians and the post-test scores of the two control and experimental groups were reported differently ($F = 5/568$, $P > 0/05$). The average of librarians' desire for success in the post-test stage ($M = 4/528$) has changed compared to the pre-test stages ($M = 4/313$). Also, the test of the repeated measurement design, which included librarians in the experimental group in the follow-up stage, showed that the change in the orientation of personal entrepreneurial control of librarians has become significant, which has caused stability and stability in them. Self-esteem components such as confidence in one's ability, confidence in work results, ability to solve personal problems, ambition and self-belief can be influenced to a large extent by changing librarians' views due to the increase in the level of advertisements and their knowledge about entrepreneurship.

Originality/value: The current research considers entrepreneurship in public libraries as a great opportunity for managers and librarians. Considering that entrepreneurship can be acquired in libraries, librarians can use the benefits of entrepreneurial training to raise their level of work and provide entrepreneurial services to users. According to the goals and social roles of public libraries, entrepreneurship training in the society of librarians and users should be considered and implemented as one of the special requirements based on the goals and functions of these types of libraries because entrepreneurship training causes a change in the direction of personal entrepreneurial control of people and increase the amount of their personal control.

Keywords: entrepreneurial attitude, librarians, entrepreneurship education, public libraries

Conflicts of Interest: None

Funding: None

Citation: HashemZadeh, M. J., Vatandoost, A., Jahangeer, Gh., Asgari, A., & Sangari, M. (2023). The Impact of Entrepreneurship Education on the change in Entrepreneurial Attitude of Librarians of Public Libraries. *Research on Information Science and Public Libraries*, 29(2), 200-217.

Received 6 October 2022; **Received in revised form** 16 February 2023

Accepted 1 March 2023; **Published online** 1 September 2023

Article Type: Research Article

© The author(s)

Publisher: Iran Public Libraries Foundation

تأثیر آموزش کار آفرینی در تغییر نگرش کار آفرینانه کتابداران کتابخانه‌های عمومی

محمد جواد هاشم‌زاده

دانشیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران. رایانامه: hashemzadeh@birjand.ac.ir

عاطفه وطن‌دوست

کارشناسارشد، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران. رایانامه: AtefehVatandoosti@gmail.com

غلامحسین جهانگیر

استادیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران. رایانامه: hjahangeer@birjand.ac.ir

علی عسگری

دانشیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران. رایانامه: Ali.asgari@birjand.ac.ir

محمود سنگری

استادیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران. رایانامه: msangari@birjand.ac.ir

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر کشف تأثیر آموزش کار آفرینی در تغییر نگرش کار آفرینانه کتابداران کتابخانه‌های عمومی شهر بیرجند است. **روش:** پژوهش حاضر از نظر هدف از نوع پژوهش‌های کاربردی و از نظر نحوه گردآوری اطلاعات، آزمایشی از نوع شبه‌آزمایشی با طرح گروه آزمایش و کنترل، با پیش‌آزمون - پس‌آزمون و یک مرحله آزمون پیگیری به منظور تعیین میزان ماندگاری مداخله در اثر گذشت زمان است. جامعه آماری پژوهش شامل ۳۰ نفر از کتابداران کتابخانه‌های عمومی وابسته به اداره کل کتابخانه‌های عمومی خراسان جنوبی در شهر بیرجند بودند. گردآوری داده‌ها با استفاده از پرسش‌نامه نگرش کار آفرینانه رابینسون و همکاران (۱۹۹۱) صورت گرفته است. **یافته‌ها:** براساس یافته‌های پژوهش حاضر، آموزش‌های کار آفرینی موجب تغییر نگرش کتابداران در گروه آزمایش شده و همچنین آموزش کار آفرینی باعث تغییر در جهت‌گیری عزت‌نفس، توفیق‌طلبی، نوآوری و کنترل شخصی کار آفرینانه کتابداران گروه آزمایش شده است و نمرات پس از آزمون دو گروه کنترل و آزمایش متفاوت گزارش شد ($F(5, 568/5) > P(0.05)$). میانگین به دست آمده از میزان توفیق‌طلبی کتابداران در مرحله پس‌آزمون ($M=528/4$) نسبت به مراحل پیش‌آزمون ($M=313/4$) دچار تغییر شده است. همچنین، آزمون طرح اندازه‌گیری مکرر که در مرحله پیگیری شامل کتابداران گروه آزمایش بود نشان داد که تغییر در جهت‌گیری کنترل شخصی کار آفرینانه کتابداران معنادار شده که باعث ثبات و پایداری در آنان شده است. مؤلفه‌های عزت‌نفس از جمله اعتماد به توانایی خود، اعتماد به نتایج کار، توانایی حل مشکل‌های شخصی، بلندپروازی و خودباوری تا حد زیادی می‌تواند تحت تأثیر تغییر دیدگاه‌های کتابداران به علت بالا رفتن سطح آگاهی‌ها و دانششان در مورد کار آفرینی قرار بگیرد.

اصالت/ارزش: پژوهش حاضر کار آفرینی در کتابخانه‌های عمومی را فرصتی مغتنم برای مدیران و کتابداران می‌داند. با توجه به اینکه کار آفرینی در کتابخانه‌ها قابل اجرا است، کتابداران می‌توانند از مزایای آموزش‌های کار آفرینی در بالا بردن سطح شغلی و ارائه خدمات کار آفرینانه به کاربران استفاده کنند. آموزش کار آفرینی در جامعه کتابداران و کاربران با توجه به اهداف و نقش‌های اجتماعی کتابخانه‌های عمومی بایستی به یکی از الزامات ویژه براساس اهداف و عملکردهای این نوع کتابخانه‌ها مدنظر قرار گرفته و اجرایی شود؛ زیرا آموزش کار آفرینی باعث تغییر در جهت‌گیری کنترل شخصی کار آفرینانه افراد می‌شود و میزان کنترل شخصی آن‌ها در معرض آموزش افزایش پیدا می‌کند.

کلیدواژه‌ها: آموزش کار آفرینی، کتابداران، کتابخانه‌های عمومی، نگرش کار آفرینانه

استناد: هاشم‌زاده، محمد جواد؛ وطن‌دوست، عاطفه؛ جهانگیر، غلامحسین؛ عسگری، علی؛ و سنگری، محمود (۱۴۰۲). تأثیر آموزش

کار آفرینی در تغییر نگرش کار آفرینانه کتابداران کتابخانه‌های عمومی. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۲۹(۲)، ۲۰۰-۲۱۷.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۱۴؛ **تاریخ بازنگری:** ۱۴۰۱/۱۱/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۱۰؛ **تاریخ انتشار:** ۱۴۰۲/۰۲/۱۰

نوع مقاله: علمی پژوهشی

© نویسنده گان

ناشر: نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور

کارآفرینی حوزه‌های «میان‌رشته‌ای» است که طیف وسیعی از رشته‌ها را در بر می‌گیرد و «پدیده‌ای چندبعدی» است که دارای ابعاد متنوع است و به اقتضای پارادایم‌های موجود هر رشته مورد بررسی قرار می‌گیرد (مقیم، ۱۳۹۲). محققان تعریف‌های متعددی از کارآفرینی عنوان کرده‌اند. از جمله ون لار، دیورسن، ون دیجک و دی‌هان^۱ (۲۰۱۷) کارآفرینی را به‌عنوان فرایند ایجاد ارزش از راه تشکیل مجموعه‌ی منحصر به فردی از منابع به‌منظور بهره‌گیری از فرصت‌ها تعریف کرده‌اند. افراد کارآفرین همواره به دنبال ایجاد تغییرات پیرامون خود هستند و به این تغییرات پاسخ می‌دهند و همچنین فرصت‌ها را کشف می‌کنند (آختر و سومی^۲، ۲۰۱۴).

آموزش کارآفرینی افراد را با مهارت‌ها، دانش و نگرش و شایستگی‌های کارآفرینی به‌منظور کشف فرصت‌های کسب و کار در محیط پویا و تبدیل شدن به یک کارآفرین مجهز می‌کند (اوکویه^۳، ۲۰۱۷). آموزش در کارآفرینی منجر به کسب دانش مربوطه، شناسایی و تحریک استعدادها و مهارت‌های کارآفرینانه و تقویت نگرش‌ها برای پذیرش تغییر در افراد می‌شود (هزارجریبی، ۱۳۸۳).

آموزش کارآفرینی شامل مجموعه‌ای از فعالیت‌هایی است که هدف آن توسعه و رشد دانش و توانمندسازی افراد در کسب مهارت‌های کارآفرینی است. به عبارت دیگر، آموزش کارآفرینی مقدماتی را برای کارآفرینی مهیا می‌کند و هدف آن توسعه مهارت‌ها، گسترش روحیه کارآفرینی و پرورش و هدایت کارآفرینان آینده است (بریکا^۴، ۱۹۹۶). از طریق آموزش کارآفرینی، افراد می‌توانند ایده‌های جدید را ارائه کنند و یاد پرورش آن کمک کنند و توانایی تفکر انتقادی و خلاق را در خود و دیگران پرورش دهند (آنانیمس^۵، ۲۰۲۰).

در حوزه کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، کارآفرینی عموماً از نوع خدمات کارآفرینی اجتماعی یا ارزشی است؛ یعنی اینکه متخصصان این حوزه بتوانند با شناسایی فرصت‌های جدید، ایده‌های نو و خلاق به تولید کالا و ارائه خدماتی ارزشی کمک کنند. متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی با قابلیت‌هایی که دارند مانند شناخت جامعه، شناخت نیازهای مخاطبان از یک سو و اکتساب نگرش کارآفرینی از سوی دیگر می‌توانند در آفرینش و ارائه خدمات کارآفرینانه موفق بوده و حامی جامعه باشند (رابین، ۱۳۸۸). هدف کلی آموزش کارآفرینی کمک به پرورش افرادی نوآور، خلاق، آگاه به فرصت‌ها و دارای اعتماد به نفس بالا است. این هدف کلی به اهداف جزئی تقسیم می‌شود که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از: کسب دانش مربوط به کارآفرینی (تعریف کارآفرینی، تاریخچه کارآفرینی، و ویژگی‌های لازم برای کارآفرین) و تقویت مهارت‌های کارآفرینانه (ذبیحی و مقدسی، ۱۳۸۵؛ احمدپور داریانی، ۱۳۸۶؛ شفیع‌ی و ابراهیمی‌مند، ۱۳۸۸). این اهداف می‌تواند در حیطه کتابخانه‌های عمومی توسط کتابداران آگاه به خدمات کارآفرینانه به جامعه مخاطبان منتقل شده و در افزایش ظرفیت‌های کارآفرینانه آنان تأثیرگذار باشد.

برخی از کتابخانه‌های عمومی در سطح جهان فعالیت‌هایی در راستای ارزش آفرینی، آموزش و خدمات کارآفرینی انجام داده‌اند؛ پرایور^۶ (۲۰۱۴) بیان کرد که کتابخانه عمومی شهرستان سنت لوئیس^۷ به کاربران خود خدمات کارآفرینی و ارزش آفرینی را از طریق برگزاری کارگاه‌های آموزشی در مورد طرح‌های تجاری، بازاریابی و سخنرانی در مورد کسب و کار آموزش می‌دهند. هاپنفلد و ملافی^۸ (۲۰۱۵) بیان می‌کنند که کتابخانه عمومی میدل کانتی^۹ خدمات کارآفرینی با استفاده از جلسات آموزشی کارآفرینی ارائه می‌کند که در آن هر ماه تجار و کارآفرینان در این مرکز حضور پیدا می‌کنند تا مهارت‌های جدید کسب و کار را فرا گیرند. براساس مطالعات فاکنر^{۱۰} (۲۰۱۸) وب‌سایت‌های کتابخانه‌های عمومی ایالات متحده در قسمت تقویم وب رویدادهای کارآفرینی

1. Van Laar, Van Deursen, Van Dijk & de Haan,

2. Akhter & Sumi

3. Okoye

4. Briga

5. Anonymous

6. Pryor

7. St. Louis County

8. Hoppenfeld & Malafi

9. Miller public library of middle county (MCPL)

10. Faulkner

را مطرح می‌کنند که شامل برنامه‌های آموزش، مشاوره و برگزاری کارگاه‌های کارآفرینی است و برای حمایت از کارآفرینان در کتابخانه‌های ایالات متحده فضای فیزیکی به‌نحو مناسب‌تری طراحی شده است و باین وجود در کتابخانه‌های عمومی ایران کمتر به این حوزه پرداخته شده است. امروزه به‌دلیل افزایش تمایل افراد برای انجام فعالیت‌های کارآفرینانه، ارائه خدمات در حوزه کارآفرینی به موضوعی مهم در جوامع علمی و غیرعلمی تبدیل شده است و پژوهش‌های زیادی نشان می‌دهد که یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر در حرکت کارآفرینی، آموزش است (حسینی‌خواه، ۲۰۰۸).

در خارج از ایران کتابداران بسیاری از کتابخانه‌های عمومی خدماتی در مورد آموزش‌های کارآفرینی را به مراجعان ارائه می‌دهند، ولی در ایران هنوز کتابداران آموزش کارآفرینی را به‌صورت کامل فرانگرفته‌اند و کمتر نگرشی در راستای ارائه خدمات کارآفرینانه به مراجعان در آنان صورت می‌گیرد. بنابراین، مسئله اصلی پیش‌روی پژوهش حاضر در درجه نخست این است که مشخص کند آموزش‌های کارآفرینی در تغییر نگرش کارآفرینانه کتابداران کتابخانه‌های عمومی چه تأثیری دارد؟ و همچنین بررسی کند تأثیر آموزش کارآفرینی بر مؤلفه‌های (عزت‌نفس، توفیق‌طلبی، نوآوری و کنترل شخصی) کارآفرینانه کتابداران چگونه است؟

ارزشی که کارآفرینی در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی به وجود می‌آورد مالکیت معنوی است؛ کارآفرینی در کتابخانه از نوع اجتماعی است که منجر می‌شود ارزش‌های معنوی و خدمات نوین در کتابخانه شکل بگیرد. نتایج این پژوهش می‌تواند توسط نهاد کتابخانه‌های عمومی و کتابخانه‌های تابعه آن سازمان مورد استفاده قرار گیرد، و کتابداران و کاربران کتابخانه‌های عمومی می‌توانند از نتایج بهره ببرند. ازسوی دیگر، نتایج این پژوهش به‌لحاظ آموزشی نیز حائز اهمیت است؛ زیرا آموزش به کتابداران زمینه‌ای برای آموزش‌های بعدی و برگزاری کلاس‌های ضمن خدمت در این زمینه فراهم می‌آورد که مورد استفاده قرار می‌گیرد و همچنین این پژوهش مقدمه‌ای می‌شود تا کتابداران بیشتر به حوزه کارآفرینی توجه کنند و خدمات نوینی را به کاربران خود ارائه دهند.

اکبری (۱۴۰۱) در پژوهشی به‌صورت مرور نظام‌مند به مطالعه اقتصاد خلاق، کارآفرین و درآمدزایی در کتابخانه‌های عمومی از منظر پژوهشگران حوزه کتابخانه و کتابداری پرداخت. نتایج نشان داد که کتابداران با مهارت‌های درآمدزایی و بازاریابی محصولات آشنایی کافی نداشتند که ضرورت برگزاری کارگاه‌ها و آموزش‌های کوتاه‌مدت را الزامی می‌سازد. صالحی شبلیزی (۱۴۰۰) در پژوهشی به تأثیر آموزش مهارت کارآفرینی در تغییر نگرش ۴۰ نفر از دانشجویان پسر دانشگاه فرهنگیان اهواز نسبت به درس کارورزی به روش نیمه‌تجربی از نوع پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه کنترل پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان داد که آموزش مهارت کارآفرینی در تغییر نگرش کلی دانشجویان و خرده‌مقیاس‌های شناختی، رفتاری و عاطفی نگرش نسبت به درس کارورزی مؤثر بوده است.

کاظمی و سیفی (۱۳۹۸) در پژوهشی به روش مرور نظام‌مند نقش کتابخانه‌های عمومی و دانشگاهی را در ترویج و اشاعه خدمات کارآفرینی مورد ارزیابی قرار دادند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد کتابخانه‌ها با تقویت و توسعه خدمات و محصولات، آموزش کارآفرینی، شبکه‌سازی و حمایت از نیازهای کارآفرینان، راه‌اندازی بنگاه‌های کسب و کار، جذب سرمایه و بودجه و ایجاد فرهنگ کارآفرینی با استفاده از نوآوری و خلاقیت به ترویج و اشاعه خدمات کارآفرینی می‌پردازند.

قنادی‌نژاد و بیگدلی (۱۳۹۶) پژوهشی با عنوان «بررسی ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی و راهکارهای توسعه آن‌ها از نظر دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز» انجام دادند؛ جامعه این پژوهش شامل کلیه دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران مشتمل بر ۱۳۳ نفر بود. یافته‌های پژوهش حاکی از این بود که میزان کنترل درونی بالاترین و ریسک‌پذیری کمترین میانگین را به خود اختصاص داده است. همچنین، به‌طور کلی ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی دانشجویان در سطح مطلوب قرار داشت اما ریسک‌پذیری و استقلال‌طلبی در حد مطلوب قرار نداشت.

قربانی و کولوندی (۱۳۹۴) پژوهشی با هدف بررسی تأثیر آموزش کارآفرینی بر ایجاد و پرورش ویژگی‌های

شخصیتی کارآفرینان» انجام دادند؛ حجم نمونه این پژوهش ۸۰۲ نفر از دانش‌آموزان پایه سوم کاردانش استان تهران بود که پرسش‌نامه ساختاریافته‌ای حاوی ۴۵ گویه را تکمیل کردند. نتایج این پژوهش نشان داد که کارآفرینی قابلیت آموزش دارد و همچنین آموزش کارآفرینی بر ویژگی‌های کارآفرینانه افراد تأثیر گذار است.

ملاحسینی کرمانی، حجازی و نوه ابراهیم (۱۳۹۴) پژوهشی با عنوان «شناسایی و تحلیل نقش عوامل آموزشی بر نگرش کارآفرینانه هنرجویان (مطالعه موردی هنرستان‌های ناحیه ۲ آموزش و پرورش شهر کرج)» انجام دادند. نمونه این پژوهش شامل ۲۲۰ نفر از هنرجویان بود. نتایج پژوهش مزبور نشان داد عوامل آموزشی (محتوای آموزشی، روش تدریس و ارزشیابی) در تغییر نگرش و ویژگی‌های روان‌شناختی کارآفرینانه مؤثر بوده است.

اسدنیاء، موحدیان و سقایی‌طلب (۱۳۹۴) در پژوهشی به سنجش رفتار کارآفرینی سازمانی کارکنان نهاد کتابخانه‌های عمومی استان زنجان پرداختند و به این نتیجه رسیدند که کتابدارانی که رشته تحصیلی آنان کتابداری است نسبت به کتابداران رشته غیر کتابداری دارای ویژگی‌ها و صفات کارآفرینی بیشتری هستند. همچنین، یافته‌های آنان نشان داد محیطی خلاق در کتابخانه‌های زنجان برای حمایت کتابداران خلاق و نوآور فراهم شده است و کتابداران کتابخانه‌های زنجان دارای بینش و نگرش کارآفرینانه هستند.

محسنی، موسوی و جمالی (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان «نقش آموزش کارآفرینی در نگرش کارآفرینانه و باور خودکارآمدی عمومی دانشجویان» دانشگاه شهید بهشتی که در نیمسال اول ۸۸-۸۹ مجاز به انتخاب درس کارآفرینی در گروه‌های ریاضی، علوم کامپیوتر و مدیریت صنعتی بودند انجام دادند. نمونه این پژوهش شامل ۳۰ نفر بود که ۱۵ نفر به‌عنوان گروه آزمایش و ۱۵ نفر دیگر که درس کارآفرینی را نداشتند به‌عنوان گروه کنترل انتخاب شدند. نتایج این پژوهش نشان‌دهنده آن بود که آموزش کارآفرینی دارای رابطه‌ای مثبت با نگرش کارآفرینانه و باور به خودکارآمدی دانشجویان است.

هم‌راستا با بررسی پژوهش‌های داخلی، پژوهشگران جست‌وجوهایی در پایگاه‌های انگلیسی نیز انجام دادند. نتایج بررسی نشان از آن داشت که پنوارست^۱ (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان «تأثیر آموزش کارآفرینی بر قصد کارآفرینی» با استفاده از روش پیمایشی با توزیع تعداد ۴۰۰ پرسش‌نامه میان دانشجویان سال آخر ده دانشگاه مستقر در انگلستان و هند به این نتیجه رسید که آموزش کارآفرینی بر قصد کارآفرینی تأثیر می‌گذارد. همچنین، باز خورد و فعالیت‌های برنامه تجاری می‌توانند به‌طور مستقیم بر قصد کارآفرینی تأثیر بگذارند. هاپنفلد و مالافی^۲ (۲۰۱۵) در پژوهش خود با عنوان «مشارکت با کارآفرینان در کتابخانه‌های دانشگاهی و عمومی» خدمات کارآفرینانه کتابخانه‌ها را شامل ارائه جلسه، فضاها، فرصت‌های شبکه، کارگاه‌های آموزشی و کار با سایر جامعه و سازمان‌های دولتی برای حمایت از کارآفرینان مطرح کرده‌اند.

دائوم^۳ (۲۰۱۳) با مطالعه نقش کارآفرینان در ارتباط با تأثیر آموزش و تجربه عملی کارآفرینی بر اساس ویژگی‌های مرتبط با آن دریافت که کارآفرینان با ویژگی‌های متوسط به بالا، از آموزش‌های کارآفرینی در محیط کارشان بهره برده و رابطه‌ای مستقیم و معنادار بین آموزش و فعالیت‌های کاری بر اساس این ویژگی‌ها وجود دارد. تم^۴ (۲۰۰۹) در پژوهشی به تغییر نگرش کارآفرینانه دانشجویان در نتیجه آموزش کارآفرینی پرداخت که روی تعدادی از دانشجویان کالیفرنیا انجام گرفت. ابزار پژوهش او برای اندازه‌گیری نگرش کارآفرینی دانشجویان مدل رایبسون بود. یافته‌های این پژوهش نشان داد که آموزش می‌تواند نگرش کارآفرینانه دانشجویان را تحت تأثیر قرار دهد.

شریف و سعد^۵ (۲۰۰۹) در پژوهشی که به بررسی میزان تغییر نگرش کارآفرینانه دانشجویان مالزی پرداختند به این نتیجه دست یافتند که تفاوت معناداری در تغییر نگرش کارآفرینانه بین ۵۷ نفر از دانشجویان که دروس کارآفرینی را گذرانده بودند و ۵۷ نفر از دانشجویانی که دروس کارآفرینی را نگذرانده بودند وجود داشت.

1. Panwar Seth
2. Hoppenfeld & Malafi
3. Daum
4. Tam
5. Shariff & Saud

سوتیز، زرینتی و آلابام^۱ (۲۰۰۷) با استفاده از روش نیمه‌تجربی با پس‌آزمون و پیش‌آزمون به بررسی تأثیر برنامه‌های کارآفرینی در دو دانشگاه (لندن و گرنوبل) بر نگرش کارآفرینانه دانشجویان علوم و مهندسی پرداختند. جامعه آماری این پژوهش شامل ۲۵۰ نفر از دانشجویان (۱۲۴ نفر گروه آزمایش و ۱۲۶ نفر در گروه کنترل) بود. نتایج این پژوهش حاکی از آن بود که برنامه‌های آموزش کارآفرینی باعث افزایش و تغییر نگرش کارآفرینانه دانشجویان گروه آزمایش نسبت به گروه کنترل شده است.

گورول و آستن^۲ (۲۰۰۶) به بررسی وضعیت کارآفرینی در دانشجویان دانشگاه ترکیه پرداختند. یافته‌های این پژوهش که با استفاده از روش پیمایشی از توزیع پرسش‌نامه در میان چهارصد نفر از دانشجویان انجام شد حاکی از آن بود که دانشجویان کارآفرین نمرات بالاتری از مؤلفه‌های خلاقیت، نوآوری، انگیزه توفیق‌طلبی و کنترل درونی کسب کرده‌اند.

گالوی^۳ (۲۰۰۵) پژوهشی با هدف ارزیابی نگرش به کارآفرینی و ادراکات اقتصادی دانشجویان (۵۱۹ نفر از دانشجویان چهار دانشگاه اسکاتلند) انجام داد. نتایج پژوهش او نشان داد دانشجویانی که دوره‌های آموزش کارآفرینی را به پایان رسانده‌اند دارای توانایی بالایی در مهارت‌های کارآفرینی و ایجاد کسب‌وکار هستند. نتایج حاصل از پیشینه‌ها نشان می‌دهد که آموزش کارآفرینی منجر به تغییر نگرش کارآفرینانه افراد می‌شود و همچنین کارآفرینی قابلیت آموزش دارد؛ افرادی که در معرض آموزش قرار می‌گیرند اقدام به فعالیت‌های کارآفرینانه می‌کنند. همچنین، پژوهش‌ها نشان دادند که برخی ویژگی‌های شخصیتی یا همان ویژگی‌های روان‌شناختی که شامل عزت‌نفس، نوآوری، کنترل شخصی و توفیق‌طلبی می‌شوند قابلیت اکتسابی دارند و زمانی که افراد در معرض آموزش این ویژگی‌ها قرار می‌گیرند قابلیت‌های کارآفرینی آن‌ها افزایش می‌یابد. براین اساس، پژوهش حاضر در صدد است تا تأثیر آموزش کارآفرینی در تغییر نگرش کارآفرینانه کتابداران کتابخانه‌های عمومی شهر بیرجند را بررسی کند و لذا هدف اصلی این پژوهش بررسی تأثیر آموزش کارآفرینی در تغییر نگرش کارآفرینانه کتابداران کتابخانه‌های عمومی شهر بیرجند است. در راستای رسیدن به این هدف، اهداف فرعی زیر مد نظر است:

- بررسی میزان تأثیر آموزش کارآفرینی در تغییر نگرش کارآفرینانه کتابداران
- بررسی وضعیت آموزش کارآفرینی در جهت‌گیری مؤلفه‌های نگرش کارآفرینانه کتابداران

با توجه به این اهداف فرعی، فرضیه‌های زیر مطرح می‌شود:

۱. آموزش کارآفرینی بر تغییر نگرش کارآفرینانه کتابداران تأثیر دارد.
۲. آموزش کارآفرینی باعث تغییر در جهت‌گیری عزت‌نفس کارآفرینانه کتابداران می‌شود.
۳. آموزش کارآفرینی باعث تغییر در جهت‌گیری توفیق‌طلبی کارآفرینانه کتابداران می‌شود.
۴. آموزش کارآفرینی باعث تغییر در جهت‌گیری نوآوری کارآفرینانه کتابداران می‌شود.
۵. آموزش کارآفرینی باعث تغییر در جهت‌گیری کنترل شخصی کارآفرینانه کتابداران می‌شود.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و به لحاظ نحوه گردآوری اطلاعات در زمره تحقیقات آزمایشی از نوع شبه‌آزمایشی با طرح گروه آزمایش و کنترل قرار دارد. این طرح شامل پیش‌آزمون-پس‌آزمون و یک مرحله آزمون پیگیری به منظور تعیین میزان ماندگاری مداخله در اثر گذشت زمان تعلق است. جامعه آماری پژوهش شامل ۳۰ نفر از کتابداران کتابخانه‌های عمومی وابسته به اداره کل کتابخانه‌های عمومی خراسان جنوبی در شهر بیرجند بود. از این میان، ۱۵ نفر به عنوان گروه آزمایش از کتابداران در معرض آموزش قرار گرفتند و ۱۵ نفر دیگر به عنوان

1. Souitaris, Zerbinati & Allabam

2. Gurol & Atsan

3. Galloway

گروه کنترل در معرض آموزش قرار نگرفتند. انتصاب به گروه آزمایش به صورت گمارش تصادفی بود که براساس بیشترین جمعیت کتابداران کتابخانه‌ها نمونه‌گیری صورت پذیرفت تا شرایط در محیط کتابخانه‌ها یکسان باشد. برنامه مداخله‌ای صرفاً روی کتابداران گروه آزمایش اجرا شد و کتابداران گروه کنترل در معرض آموزش کارآفرینی مورد نظر قرار نگرفتند. در این پژوهش، از پرسش‌نامه نگرش کارآفرینانه رابینسون و همکاران (۱۹۹۱) که یکی از پرکاربردترین ابزارهای سنجش میزان نگرش کارآفرینانه است استفاده شد. رابینسون و همکارانش با بررسی سابقه نگرش کارآفرینانه، چهار مؤلفه‌ای که بیشترین قرابت را با کارآفرینی داشت برگزیدند. این چهار مؤلفه شامل نوآوری، کنترل شخصی، توفیق طلبی و عزت نفس است. روایی محتوایی پرسش‌نامه پژوهش با نظر متخصصان تأیید شد و پایایی آن از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برای آزمون نگرش کارآفرینانه به میزان ۸۴ درصد به دست آمد. برای گردآوری داده‌ها، ابتدا پرسش‌نامه نگرش کارآفرینانه به‌عنوان پیش‌آزمون بین دو گروه آزمایش و کنترل اجرا شد. گروه آزمایش به مدت ۸ جلسه ۱۲۰ دقیقه‌ای در معرض برنامه آموزش کارآفرینی قرار گرفتند. بسته آموزشی برای آموزش تهیه و هفته‌ای دو جلسه آموزش داده شد. بعد از پایان آموزش، پرسش‌نامه نگرش کارآفرینانه بار دیگر بین دو گروه آزمایش و کنترل به‌عنوان پس‌آزمون اجرا شد. در مرحله پیگیری که دو ماه بعد از آموزش بود، مجدداً پرسش‌نامه نگرش کارآفرینانه روی گروه آزمایش اجرا شد تا وضعیت پایداری معلوم شود. برای تجزیه و تحلیل داده‌هایی که از طریق پرسش‌نامه جمع‌آوری شده بود از نرم‌افزار اسپاس استفاده شد. برای مقایسه اطلاعات از روش‌های آمار توصیفی مانند جدول توزیع فراوانی مطلق و درصد فراوانی استفاده شد و در بخش استنباطی، آزمون‌های آماری تحلیل کوواریانس و در مرحله پیگیری طرح اندازه‌گیری مکرر استفاده شد.

یافته‌ها

بررسی اطلاعات جمعیت‌شناختی کتابداران جامعه پژوهش نشان داد که در گروه آزمایش ۲۷ درصد مرد و ۷۳ درصد زن و در گروه کنترل ۲۰ درصد مرد و ۸۰ درصد زن بودند. از نظر مدرک تحصیلی، در گروه آزمایش ۲۶/۷ درصد کارشناسی ارشد، ۶۶/۷ درصد کارشناسی و مابقی کاردانی، و در گروه کنترل ۴۷ درصد کارشناسی و ۵۸ درصد کارشناسی ارشد بودند. بیشترین میزان سابقه خدمت به رده ۱۰ تا ۲۰ سال تعلق دارد که در گروه آزمایش ۹ نفر (۶۰ درصد) و گروه کنترل ۶ نفر (۴۰ درصد) و در مجموع ۱۵ نفر قرار گرفته‌اند. کمترین میزان سابقه خدمت نیز به رده بیشتر از ۲۰ سال با ۱ نفر در گروه آزمایش و ۱ نفر در گروه کنترل (یعنی در مجموع ۲ نفر) تعلق دارد.

فرضیه اول: آموزش کارآفرینی بر تغییر نگرش کارآفرینانه کتابداران تأثیر دارد.

برای آزمون این فرضیه، از تحلیل کوواریانس استفاده شد. یکی از مفروضه‌های آزمون تحلیل کوواریانس بررسی همگنی واریانس‌ها است؛ بدین منظور، از آزمون لوین استفاده شده است که نتیجه آن در جدول زیر آورده شده است.

جدول ۱. آزمون همگنی واریانس‌ها (لوین)

F	درجه آزادی صورت	درجه آزادی مخرج	سطح معناداری
۱/۰۲۹	۱	۲۸	۰/۳۱۹

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، سطح معناداری بیشتر از ۰/۰۵ است. بنابراین، واریانس‌های دو گروه از همگنی برخوردار و این مفروضه نیز برقرار است.

جدول ۲. نتایج تحلیل کوواریانس برای متغیر آموزش کارآفرینی در تغییر نگرش

منبع متغیر	مجموع مجذورها	درجات آزادی	میانگین مجذورها	F	سطح معناداری
مدل تصحیح شده	۱/۶۴۲	۲	۰/۸۲۱	۲۱/۹۵۹	۰/۰۰۰
عرض از مبدأ	۰/۳۰۵	۱	۰/۳۰۵	۸/۱۶۹	۰/۰۰۸
نگرش - مقایسه پیش آزمون با پس آزمون	۱/۰۲۸	۱	۱/۰۲۸	۲۷/۴۸۷	۰/۰۰۰
تفاوت گروه هادر پس آزمون	۰/۵۹۷	۱	۰/۵۹۷	۱۵/۹۵۸	۰/۰۰۰
خطا	۱/۰۱۰	۲۷	۰/۰۳۷		
مجموع	۴۷/۲۱۴	۳۰			

نتایج تحلیل کواریانس (جدول ۲) نشان می‌دهد تفاوتی معنادار بین نگرش دو گروه آزمایش و کنترل بعد از آموزش در گروه آزمایش به وجود آمده است. به عبارت دیگر، آموزش‌های کارآفرینی موجب تغییر نگرش کتابداران در گروه آزمایش شده است و نمرات پس آزمون دو گروه کنترل و آزمایش متفاوت است، $(P > 05/0)$ $(F = 568/5)$.

فرضیه دوم: آموزش کارآفرینی باعث تغییر در جهت‌گیری عزت‌نفس کارآفرینانه کتابداران می‌شود.

برای آزمون این فرضیه نیز از تحلیل کوواریانس استفاده شد که نتایج آن در جداول زیر ارائه شده است.

جدول ۳. آزمون همگنی واریانس‌ها (لوین)

F	درجه آزادی صورت	درجه آزادی مخرج	سطح معناداری
۰/۱۲۶	۱	۲۸	۰/۷۲۵

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، سطح معناداری بیشتر از ۰/۰۵ است. بنابراین، واریانس‌های دو گروه از همگنی برخوردار و این مفروضه نیز برقرار است.

جدول ۴. نتایج تحلیل کوواریانس برای متغیر عزت نفس

منبع متغیر	مجموع مجذورها	درجات آزادی	میانگین مجذورها	F	سطح معناداری
مدل تصحیح شده	۰/۶۳۶	۲	۰/۳۱۸	۶/۲۶۵	۰/۰۰۶
عرض از مبدأ	۰/۴۵۴	۱	۰/۴۵۴	۸/۹۳۵	۰/۰۰۶
عزت نفس - مقایسه پیش آزمون با پس آزمون	۰/۳۳۶	۱	۰/۳۳۶	۶/۶۲۳	۰/۰۱۶
تفاوت گروه هادر پس آزمون	۰/۲۸۳	۱	۰/۲۸۳	۵/۵۶۸	۰/۰۲۶
خطا	۱/۳۷۱	۲۷	۰/۰۵۱		
مجموع	۲۷۳/۷۲۴	۳۰			

نتایج تحلیل کوواریانس (جدول ۴) نشان داد آموزش کار آفرینی باعث تغییر در جهت گیری عزت نفس کار آفرینان کتابداران در دو گروه آزمایش و کنترل بعد از آموزش در گروه آزمایش شده است؛ به عبارت دیگر، آموزش کار آفرینی باعث تغییر در جهت گیری عزت نفس کار آفرینان کتابداران گروه آزمایش شده است و نمرات پس آزمون دو گروه کنترل و آزمایش متفاوت است ($F = 568/5 > P > 0.05$).

فرضیه سوم: آموزش کار آفرینی باعث تغییر در جهت گیری توفیق طلبی کار آفرینان کتابداران می شود.

برای آزمون این فرضیه، از تحلیل کوواریانس استفاده شد که نتایج آن در جداول زیر ارائه شده است.

جدول ۵. آزمون همگنی واریانس‌ها (لوین)

F	درجه آزادی صورت	درجه آزادی مخرج	سطح معناداری
۳/۴۹۴	۱	۲۸	۰/۰۷۲

همان طور که در جدول ۵ مشاهده می شود، سطح معناداری بیشتر از ۰/۰۵ است. بنابراین، واریانس های دو گروه از همگنی برخوردار و این مفروضه نیز برقرار است.

جدول ۶. نتایج تحلیل کوواریانس برای متغیر توفیق طلبی

منبع متغیر	مجموع مجذورها	درجات آزادی	میانگین مجذورها	F	سطح معناداری
مدل تصحیح شده	۲/۱۹۱	۲	۱/۰۹۵	۱۳/۸۳۱	۰/۰۰۰
عرض از مبدأ	۰/۵۸۰	۱	۰/۵۸۰	۷/۳۲۷	۰/۰۱۲
توفیق طلبی - مقایسه پیش آزمون با پس آزمون	۱/۶۹۲	۱	۱/۶۹۲	۲۱/۳۶۰	۰/۰۰۰
تفاوت گروه هادر پس آزمون	۰/۴۴۳	۱	۰/۴۴۳	۵/۵۸۸	۰/۰۲۶
خطا	۲/۱۳۸	۲۷	۰/۰۷۹		
مجموع	۵۸۴/۷۴۷	۳۰			

نتایج تحلیل کوواریانس (جدول ۶) نشان داد آموزش کارآفرینی باعث تغییر در جهت گیری توفیق طلبی کارآفرینان کتابداران در دو گروه آزمایش و کنترل بعد از آموزش در گروه آزمایش شده است. به عبارت دیگر، آموزش کارآفرینی باعث تغییر در جهت گیری توفیق طلبی کارآفرینان کتابداران گروه آزمایش شده و نمرات پس آزمون دو گروه کنترل و آزمایش متفاوت است ($F = 588/5 > P > 0/05$).

فرضیه چهارم: آموزش کارآفرینی باعث تغییر در جهت گیری نوآوری کارآفرینان کتابداران می شود.

برای آزمون این فرضیه، از تحلیل کوواریانس استفاده شد که نتایج آن در جداول زیر ارائه شده است.

جدول ۷. آزمون همگنی واریانسها (لوین)

F	درجه آزادی صورت	درجه آزادی مخرج	سطح معناداری
۲/۱۹۴	۱	۲۸	۰/۱۵۰

همان طور که در جدول ۷ مشاهده می شود، سطح معناداری بیشتر از ۰/۰۵ است. بنابراین، واریانس های دو گروه از همگنی برخوردار و این مفروضه نیز برقرار است.

جدول ۸. نتایج تحلیل کوواریانس برای متغیر نوآوری

منبع متغیر	مجموع مجذورها	درجات آزادی	میانگین مجذورها	F	سطح معناداری
مدل تصحیح شده	۲/۳۸۳	۲	۱/۱۹۱	۲۴/۶۱۶	۰/۰۰۰
عرض از مبدأ	۰/۴۸۴	۱	۰/۴۸۴	۹/۹۹۷	۰/۰۰۴
نوآوری-مقایسه پیش آزمون با پس آزمون	۱/۵۲۳	۱	۱/۵۲۳	۳۱/۴۷۸	۰/۰۰۰
تفاوت گروه هادر پس آزمون	۱/۱۲۴	۱	۱/۱۲۴	۲۳/۲۳۲	۰/۰۰۰
خطا	۱/۳۰۷	۲۷	۰/۰۴۸		
مجموع	۴۴۸/۰۶۸	۳۰			

نتایج تحلیل کواریانس (جدول ۸) نشان داد تفاوتی معنادار بین آموزش کار آفرینی در جهت گیری نوآوری کار آفرینان کتابداران در دو گروه آزمایش و کنترل بعد از آموزش در گروه آزمایش به وجود آمده است. به عبارت دیگر، آموزش کار آفرینی باعث تغییر در جهت گیری نوآوری کار آفرینان کتابداران گروه آزمایش شده و نمرات پس آزمون دو گروه کنترل و آزمایش متفاوت است ($F = 232/23 > P < 05/0$).

فرضیه پنجم: آموزش کار آفرینی باعث تغییر در جهت گیری کنترل شخصی کار آفرینان کتابداران می شود.

برای آزمون این فرضیه از تحلیل کوواریانس استفاده شده است که نتایج آن در جداول زیر ارائه شده است.

جدول ۹. آزمون همگنی واریانس ها (لوین)

F	درجه آزادی صورت	درجه آزادی مخرج	سطح معناداری
۰/۲۶۸	۱	۲۸	۰/۶۰۹

همان طور که در جدول ۹ مشاهده می شود، سطح معناداری بیشتر از ۰/۰۵ است. بنابراین، واریانس های دو گروه از همگنی برخوردار و این مفروضه نیز برقرار است.

جدول ۱۰. نتایج تحلیل کوواریانس برای متغیر کنترل شخصی

منبع متغیر	مجموع مجذورها	درجات آزادی	میانگین مجذورها	F	سطح معناداری
مدل تصحیح شده	۲/۹۴۷	۲	۱/۴۷۳	۱۴/۷۵۴	۰/۰۰۰
عرض از مبدأ	۱/۵۴۲	۱	۱/۵۴۲	۱۵/۴۳۶	۰/۰۰۱
کنترل شخصی - مقایسه پیش از مومن با پس از مومن	۲/۲۷۲	۱	۲/۲۷۲	۲۲/۷۴۹	۰/۰۰۰
تفاوت گروه هادر پس از مومن	۰/۷۰۴	۱	۰/۷۰۴	۷/۰۴۷	۰/۰۱۳
خطا	۲/۶۹۷	۲۷	۰/۱۰۰		
مجموع	۵۱۹/۵۵۶	۳۰			

نتایج تحلیل کوواریانس (جدول ۱۰) نشان داد تفاوتی معنادار بین آموزش کارآفرینی در جهت گیری کنترل شخصی در دو گروه آزمایش و کنترل بعد از آموزش در گروه آزمایش به وجود آمده است. به عبارت دیگر، آموزش کارآفرینی باعث تغییر در جهت گیری کنترل شخصی کارآفرینان کتابداران گروه آزمایش شده و نمرات پس از مومن دو گروه کنترل و آزمایش متفاوت است ($F=0.047/7 > P=0.05$).

بحث و نتیجه گیری

بر اساس اهمیت روزافزون حوزه کارآفرینی و چندبعدی بودن این حوزه، پژوهش حاضر بر آن شد که وضعیت کارآفرینی را در حوزه کتابداری به ویژه در کتابخانه های عمومی شهر بیرجند بررسی کند. پس از تجزیه و تحلیل داده ها مشخص شد که تفاوتی معنادار بین نگرش دو گروه آزمایش و کنترل بعد از آموزش در گروه آزمایش به وجود آمده است. به عبارت دیگر، آموزش های کارآفرینی موجب تغییر نگرش کتابداران در گروه آزمایش شده است. همچنین، مرحله پیگیری که بعد از دو ماه از جلسات روی کتابداران گروه آزمایش صورت گرفت نشان داد میزان نگرش کارآفرینان کتابداران در مرحله پیش از مومن ($M=868/3$)، پس از مومن ($M=112/4$) و پیگیری ($M=064/4$) دچار تغییر شده است. براساس پیشینه های مورد بررسی، پژوهش هایی در این زمینه انجام شده است که می توان به پژوهش های دائوم (۲۰۱۳)، تم (۲۰۰۹) سوتیرز، زربینتی و آلابام (۲۰۰۷)، چل و هاورت (۲۰۰۵) و میفیلد و ویرر (۲۰۰۰) اشاره کرد؛ نتایج این پژوهش ها تأثیر آموزش کارآفرینی در تغییر نگرش کارآفرینان دانشجویان را آشکار کرد. همچنین، نتایج پژوهش محسنی، موسوی و جمالی (۱۳۹۲) نشان دهنده آن بود که آموزش کارآفرینی رابطه ای مثبت با نگرش کارآفرینان دانشجویان داشته است. نتایج پژوهش قربانی و کولوبندی (۱۳۹۴) نشان داد که کارآفرینی قابلیت آموزش دارد و همچنین

آموزش کارآفرینی بر ویژگی‌های کارآفرینان افراد تأثیرگذار است. خنده‌رو و رضازاده صابری (۱۳۹۴) به این نتیجه رسیدند که ویژگی‌های کارآفرینی قابلیت آموزش دارد.

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که آموزش کارآفرینی در تغییر نگرش کارآفرینان کتابداران تأثیرگذار است. از یافته‌های هم‌سوی این نتیجه می‌توان به یافته‌های پژوهش عزیز و طاهری (۱۳۹۲) اشاره کرد که طبق آن‌ها آموزش منجر به افزایش نیت و قصد کارآفرینان دانشجویان شده و همچنین ویژگی‌های مهم روان‌شناختی در معرض آموزش بهبود یافته است. از این‌رو، می‌توان از نتایج پژوهش و مبانی نظری نتیجه گرفت که آموزش کارآفرینی نقشی بسیار مهم در توسعه نگرش‌ها و مهارت‌های کارآفرینی افراد دارد. همان‌طور که هانینگ (۲۰۰۴) نیز بیان کرد آموزش کارآفرینی منجر به افزایش نگرش‌ها و مهارت‌های کارآفرینان افراد می‌شود. لذا در بررسی پژوهش‌های بیان‌شده این‌گونه می‌توان نتیجه گرفت که کارآفرینی قابلیت آموزش و یادگیری دارد و یک ویژگی ذاتی و موروثی نیست، بلکه ویژگی‌ای است که قابلیت اکتسابی داشته و تلاش برای بالا بردن مهارت‌های کارآفرینی منجر به تغییر نگرش کارآفرینان افراد می‌شود.

تصور می‌شود که مؤلفه‌های عزت‌نفس از جمله اعتماد به توانایی خود، اعتماد به نتایج کار، توانایی حل مشکل‌های شخصی، بلندپروازی و خودباوری تا حد زیادی می‌تواند تحت تأثیر تغییر دیدگاه‌های کتابداران در نتیجه بالا رفتن سطح آگاهی‌ها و دانششان درباره کارآفرینی قرار بگیرد. از این‌رو، می‌توان گفت که آموزش کارآفرینی باعث تغییر در جهت‌گیری عزت‌نفس کارآفرینان افراد می‌شود و میزان عزت‌نفس افراد در معرض آموزش افزایش می‌یابد. همان‌طور که مشاهده شد، عزت‌نفس کارآفرینان کتابداران گروه آزمایش پس از طی دوره آموزشی تغییر پیدا کرد.

در همین راستا، پژوهش‌های متعددی در زمینه توفیق‌طلبی کارآفرینان صورت گرفته است که نتایجشان با نتایج پژوهش حاضر هم‌خوانی دارد. از جمله می‌توان به پژوهش‌های گورول و آستن (۲۰۰۶) و ابراهیمی، زارع و جوکار (۱۳۹۵) اشاره کرد که طبق یافته‌های آن‌ها بین ابعاد بیان‌شده، رابطه مثبت وجود دارد. از این‌رو، آموزش‌های کارآفرینی باعث تغییر نگرش کارآفرینان کتابداران در جهت توفیق‌طلبی بیشتر و افزایش توجه به عواملی از جمله نیاز شدید به موفقیت، برنامه‌ریزی برای آینده، استفاده مناسب از زمان، استفاده از فرصت‌ها، استفاده از منابع، داشتن هدف، پشتکار و تلاش اثربخش در این زمینه شده است. بر این اساس، می‌توان گفت که آموزش کارآفرینی باعث تغییر در جهت‌گیری توفیق‌طلبی کارآفرینان افراد می‌شود و میزان توفیق‌طلبی آن‌ها در معرض آموزش افزایش پیدا می‌کند. همان‌طور که مشاهده شد، جهت‌گیری توفیق‌طلبی کارآفرینان کتابداران گروه آزمایش پس از طی دوره آموزشی تغییر یافت.

نتایج این پژوهش نشان داد آموزش‌های کارآفرینی باعث تغییر نگرش کارآفرینان کتابداران در جهت نوآوری بیشتر و افزایش توجه به عواملی از جمله گرایش به خلاقیت، انجام کار از راه غیر معمول، ایجاد فرصت جدید، کنجکاوی برای حل مسئله، ارائه راهکارهای جدید، تفکر واگرا و ابتکار شکستن عادت در این زمینه شده است. یافته‌های پژوهش‌های دیگر از جمله مولر و توماس (۲۰۰۲) نیز نوآوری را به‌عنوان یکی از ویژگی‌های اصلی کارآفرینی تعریف کرده‌اند. همچنین، پژوهش‌های صالحی شلبیزی (۱۴۰۰)، تونر، رونالد و تامکینز (۲۰۰۸)، ارلند و وب (۲۰۰۷) و مولر و توماس (۲۰۰۲) نیز به این نتیجه رسیدند که نوآوری، خلاقیت و کنترل شخصی با کارآفرینی مدیران رابطه‌ای مستقیم دارد. همچنین، پوستیگو (۲۰۰۲) به این نتیجه رسید که دانشجویان ویژگی‌های خلاقیت و نوآوری را از مهم‌ترین ویژگی‌های دوره‌های آموزشی کارآفرینی مطرح کرده‌اند. یافته‌های پژوهش جعفری مقدم و فخارزاده (۱۳۹۰) هم نشان داد کتاب‌های فارسی در ابعاد بررسی‌شده نگرش کارآفرینان بیشترین فراوانی را در خلاقیت و نوآوری دارند. احمدی، شافعی و مفاخری‌نیا (۱۳۹۱) نیز به این نتیجه رسیدند که دانشجویان پسری که در دوره‌های آموزشی کارآفرینی شرکت کردند از میزان خلاقیت بیشتری برخوردار شدند. از این‌رو، بین نتایج پژوهش حاضر و پژوهش‌های فوق‌الذکر هم‌خوانی وجود دارد.

همچنین، می‌توان این‌گونه بیان کرد که آموزش کارآفرینی باعث تغییر در جهت‌گیری نوآوری کارآفرینانه افراد می‌شود و میزان نوآوری آن‌ها در معرض آموزش افزایش پیدا می‌کند. همان‌طور که مشاهده شد، جهت‌گیری نوآوری کارآفرینانه کتابداران گروه آزمایش پس از طی دوره آموزشی تغییر یافت.

در نتیجه آموزش کارآفرینی، مؤلفه‌های کنترل شخصی شامل خودشکوفایی، کنترل شخصی و تمایل به رئیس بودن، مسئولیت‌پذیری، توانایی تحت کنترل قرار دادن محیط، ایفای نقش فعال در کارها، واقع‌بینی، مثبت‌نگری، نگاه منطقی و عقلانی به مسائل و انعطاف‌پذیری ارتقا یافته است و در این راستا جهت‌گیری کارآفرینانه کتابداران به‌نحوی معنادار دچار تحول مثبت شده است. آموزش کارآفرینی باعث تغییر در جهت‌گیری کنترل شخصی کارآفرینانه افراد می‌شود و میزان کنترل شخصی آن‌ها در معرض آموزش افزایش پیدا می‌کند. همان‌طور که مشاهده شد، جهت‌گیری کنترل شخصی کارآفرینانه کتابداران گروه آزمایش زمانی که دوره آموزشی را طی کردند تغییر یافت. براین اساس، نتایج پژوهش هوارد (۲۰۰۴)، لوچ و فرانک (۲۰۰۳) و همچنین نتایج پژوهش قنادی‌نژاد و بیگدلی (۱۳۹۶) حاکی از آن بود که میزان کنترل درونی و ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی دانشجویان بالاترین میانگین را به خود اختصاص داده است. بنابراین، یافته‌های پژوهش‌های فوق‌الذکر مؤید نتایج پژوهش حاضر و هم‌سو با آن‌ها است.

مطالعاتی که درباره ویژگی‌های کارآفرینان انجام گرفته است نشان داده‌اند که ویژگی‌های کارآفرینان وراثتی نیست بلکه اکتسابی است و یکی از عوامل مهم در توسعه کارآفرینی آموزش است (فیض و صفایی، ۱۳۸۸). آموزش کارآفرینی یکی از ابزارهای کلیدی برای ارتقای سطح کیفی است (احمد، ۲۰۱۳). براساس مطالعات پیشین، آموزش به‌طور خاص یکی از عوامل مهم در تشخیص کارآفرینان از غیر کارآفرینان است (گارتنر، ۱۹۸۹).

بنابر یکی از ویژگی‌های سند چشم‌انداز کتابخانه‌های عمومی در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی، نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور دارای ویژگی پژوهش‌محور، نوآور و خلاق و بهره‌مند از مشارکت نخبگان و فرزندان و رشددهنده روحیه خلاقیت و نوآوری در جامعه است که براساس این ویژگی بستری مناسب برای رشد فعالیت‌های کارآفرینانه کتابداران شکل می‌گیرد و همچنین یکی از شروط کارآفرینی خلاقیت و نوآوری آن است که آموزش کارآفرینی منجر به رشد ویژگی‌های کارآفرینی می‌شود. بنابراین، می‌توان اهمیت کارآفرینی را در سند چشم‌انداز مشاهده کرد.

براساس نتایج پژوهش حاضر، آموزش کارآفرینی منجر به تغییر نگرش کارآفرینانه کتابداران کتابخانه‌های عمومی شهر بیرجند شده است. به عبارت دیگر، آموزش کارآفرینی در گروه آزمایش منجر به تغییر نگرش کارآفرینانه آنان نسبت به گروه کنترل که در معرض آموزش نبوده‌اند شده است؛ پس می‌توان نتیجه گرفت که آموزش کارآفرینی نقشی بسزا در تغییر نگرش افراد دارد. در همین راستا، آموزش کارآفرینی به جامعه کتابداران و کاربران بر مبنای اهداف و نقش‌های اجتماعی کتابخانه‌های عمومی بایستی به‌عنوان یکی از الزامات ویژه این نوع کتابخانه‌ها بر اساس اهداف و عملکردهای آن‌ها مد نظر قرار گرفته و اجرایی شود. علاوه بر این، پژوهش حاضر سعی بر آن داشت تا به بررسی ویژگی‌های روان‌شناختی براساس مدل نگرش کارآفرینانه رایبسون و همکاران (که شامل مؤلفه‌های عزت‌نفس، توفیق‌طلبی، نوآوری و کنترل شخصی است) بپردازد و نتایج پژوهش نیز حاکی از آن است که آموزش کارآفرینی باعث تغییر در جهت‌گیری مؤلفه‌های عزت‌نفس، توفیق‌طلبی، نوآوری و کنترل شخصی کارآفرینانه کتابداران کتابخانه‌های عمومی شهر بیرجند شده است.

پیشنهادات

براساس یافته‌های پژوهش حاضر، موارد زیر به سیاست‌گذاران، دست‌اندرکاران، مسؤولان نهاد و مدیران اداره کل کتابخانه‌های عمومی استان خراسان جنوبی کشور پیشنهاد می‌شود:

۱. تدوین برنامه‌های آموزشی کارآفرینی در سرفصل‌های ضمن خدمت کتابداران کتابخانه‌های عمومی

۲. برگزاری دوره‌های آموزشی برای بهبود و افزایش اعتماد به نفس و خودباوری کتابداران
۳. بهره‌مندی از فرصت‌ها و منابع به‌منظور توفیق‌طلبی بیشتر کتابداران در راستای ارتقای کارآفرینی
۴. حمایت از ایده‌ها و طرح‌های نوآور کتابداران در کتابخانه‌های عمومی
۵. قرار دادن ملاک‌هایی همچون خلاقیت و نوآوری در نظام گزینش نیروی انسانی
۶. شناسایی توانمندی‌ها و قابلیت‌های خلاق کتابداران برای رشد نوآوری در کتابخانه‌ها
۷. تعیین نقش فعال و انعطاف‌پذیر برای کتابداران به‌منظور بهبود کنترل شخصی آنان

همچنین، با توجه به اینکه جامعه آماری پژوهش حاضر تنها کتابخانه‌های عمومی وابسته به نهاد کتابخانه‌های عمومی در نظر گرفته شده است، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌هایی نیز در همین زمینه درباره کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی، کتابخانه‌های تخصصی و سایر کتابخانه‌ها، و همچنین درباره بررسی تأثیر سایر مؤلفه‌های تأثیرگذار از جمله ریسک‌پذیری، تحمل ابهام، استقلال‌طلبی و خلاقیت بر تغییر نگرش کارآفرینانه کتابداران صورت گیرد. توصیه می‌شود پژوهشی درباره موانع و مشکلات موجود در مسیر فعالیت‌ها و وظایف کارآفرینانه کتابداران انجام پذیرد. پیشنهاد می‌شود پژوهشی با هدف شناسایی عوامل مؤثر کارآفرینی در کاربران کتابخانه‌های عمومی انجام شود. توصیه می‌شود در پژوهش‌های آتی از مدل‌های دیگر کارآفرینی مانند شاخص شخصیت‌سنجی مایرز-بریگز^۱، بهره کارآفرینی^۲ و ابزار سلطه مغزی هرمان^۳ در تغییر نگرش کارآفرینانه کتابداران استفاده شود. در پایان، پیشنهاد می‌شود پژوهشی درباره سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی راهبردی برای تعیین خط‌مشی و عملکرد کارآفرینانه کتابداران کتابخانه‌های عمومی انجام شود.

ملاحظات اخلاقی

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسنده‌گان این مقاله تعارض منافع ندارد.

منبع حمایت‌کننده

بنا بر اظهار نویسنده‌گان منبع حمایت‌کننده گزارش نشده است.

سپاسگزاری

از اداره کل کتابخانه‌های عمومی خراسان جنوبی و کتابداران این استان جهت همکاری در اجرای پژوهش سپاسگزاری می‌شود.

1. Myers-Briggs Type Indicator (MBTI)
2. Entrepreneurial Quotient (EQ)
3. Herrmann Brain Dominance Instrument (HBDI)

- احمدپور دریانی، محمود؛ و مقیمی، محمد (۱۳۸۰). نقش دولت در توسعه آموزش کارآفرینی. ماهنامه تدبیر، ۱۲(۱۱۶)، ۲۰-۲۶.
- اسدنیاء، ابوالفضل؛ موحدیان، قاسم؛ و سفایی طلب، مرضیه (۱۳۹۴). سنجش رفتار کارآفرینی سازمانی کارکنان نهاد کتابخانه‌های عمومی: مطالعه موردی کارکنان کتابخانه‌های عمومی استان زنجان. مدیریت اطلاعات و دانش‌شناسی، ۲(۴)، ۷۱-۸۱.
- اکبری، عسگر (۱۴۰۱). نقش اقتصاد خلاق در کارآفرینی و درآمدزایی کتابخانه‌های عمومی: مرور نظام‌مند. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۲(۳۸)، ۱۴۶-۱۶۷.
- ذبیحی، محمدرضا؛ و مقدسی، علیرضا (۱۳۸۵). کارآفرینی از تئوری تا عمل. مشهد: جهان فردا و نما.
- رابین، ریچارد (۱۳۸۸). مبانی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی (مهدی خادمیان، مترجم). تهران، کتابخانه رایانه‌ای. (نشر اثر اصلی ۲۰۰۴)
- صالحی شلیبزی، مسعود (۱۴۰۰). تأثیر آموزش مهارت کارآفرینی در تغییر نگرش دانشجویان پسر دانشگاه فرهنگیان اهواز نسبت به درس کارورزی. پژوهش در تربیت معلم، ۴(۳)، ۱۳۷-۱۵۲.
- شفیعی، ابوالقاسم؛ و ابراهیمی‌مند، مهدی (۱۳۸۸). کارآفرینی. مشهد: مرندیز.
- قنادی‌نژاد، فرزانه؛ و بیگدلی، زاهد (۱۳۹۶). بررسی ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی و راهکارهای توسعه آن‌ها از نظر دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز. کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۲۰(۲)، ۱۶۰-۱۸۵.
- قربانی، پرویز؛ و کولوبندی، عبدالله (۱۳۹۴). بررسی تأثیر آموزش کارآفرینی بر ایجاد و پرورش ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان [ارائه مقاله]. اولین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، اقتصاد، حسابداری و علوم تربیتی، ساری، ایران.
- کاظمی، راضیه؛ و سیفی، لیلی. (۱۳۹۸). نقش کتابخانه‌های عمومی و دانشگاهی در ترویج و اشاعه خدمات کارآفرینی: مرور نظام‌مند. مطالعات کتابداری و سازمان‌دهی اطلاعات، ۳۰(۲)، ۳۹-۵۷.
- محسنی، عادل؛ موسوی، حسین؛ و جمالی، محمد (۱۳۹۲). نقش آموزش کارآفرینی در نگرش کارآفرینانه و باور خودکارآمدی عمومی دانشجویان. پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۹(۳)، ۶۳-۸۰.
- مقیمی، محمد (۱۳۹۲). نظریه‌های کارآفرینی. تهران: دانشگاه تهران.
- ملاحسینی کرمانی، طاهره، حجازی، اسد؛ و نوه ابراهیم، عبدالرحیم (۱۳۹۴). شناسایی و تحلیل نقش عوامل آموزشی بر نگرش کارآفرینانه هنرجویان مطالعه موردی هنرستان‌های ناحیه دو آموزش و پرورش شهر کرج [ارائه مقاله]. سومین کنفرانس بین‌المللی حسابداری و مدیریت، مرکز همایش‌های تلاش، تهران، ایران.
- هزار جریبی، جعفر (۱۳۸۳). کارآفرینی. تهران: پژوهشکده امور اقتصادی.

References

- Ahmadpor Dariani, M., & Moghimi M. (2001). The role of the government in the development of entrepreneurship education. *Tadbir*, 12(116), 20-26. (in Persian)
- Akbari, A. (2022). The role of creative economics in entrepreneurship and revenue generation of public libraries: A systematic review. *Research on Information Science and Public Libraries*, 28(2), 146-167. (in Persian)
- Akhter, R., & Sumi, F. R. (2014). Socio-Cultural Factors Influencing Entrepreneurial Activities: A Study on Bangladesh. *IOSR Journal of Business and Management*, 16(9), 1-10. <https://doi.org/10.9790/487x-16920110>

- Anonymous, A. (2020). *Entrepreneurship everywhere: The case for entrepreneurship education the catalyst*. ProQuest Education Journals.
- Asadnia, A., Movahedian, G., & Saghaei Talab, M. (2016). Measuring the entrepreneurship organizational behavior of public libraries staff: Case Study of Zanjan province staffs. *Quarterly Journal of Knowledge and Information Management*, 2(4), 71-81. (in Persian)
- Briga, H. (1996). Entrepreneurship education and training introducing entrepreneurship education into non- business disciplines. *Journal of European Industrial Training*, 20(8), 10-17.
- Daum, K. (2011). Entrepreneurs: the artistic of the business world. *Journal of Business strategy*, 26(5), 53-57.
- Faulkner, A. E. (2018). Entrepreneurship resources in US public libraries: Website analysis. *Reference Services Review*, 46(1), 69–90. <https://doi.org/10.1108/rsr-07-2017-0025>
- Galloway, L. (2005). Enterprise skills for the economy. *Education & training*. 47(1).7-17.
- Ghanadinezhad, F., & Bigdeli, Z. (2017). Investigating the personality characteristics of entrepreneurship and their developmental strategies from the point of view of students of Knowledge and Information Science in Shahid Chamran University of Ahwaz. *Library and Information Sciences*, 20(2), 160-185. (in Persian)
- Ghorbani, P., & Kolobandi, A. (2014). *Investigating the effect of entrepreneurship education to create and develop personality traits of entrepreneurs* [Paper presentation]. The first international conference on management, economics, accounting and educational sciences, Sari, Iran. (in Persian)
- Gurol, Y., & Atsan, N. (2006). Entrepreneurial characteristics amongst university students: Some insights for entrepreneurship education and training in Turkey. *Education+ Training*, 48(1), 25-38.
- Hazarjaribi, J. (2004). *Entrepreneurship*. Tehran: Research Institute of Economic Affairs. (in Persian)
- Hoppenfeld, J., & Malafi, E. (2015). Engaging with entrepreneurs in academic and public libraries. *Reference Services Review*, 43(3), 379–399. <https://doi.org/10.1108/rsr-02-2015-0011>
- Hoseinikhah, A. (2008). Entrepreneurship education in schools. *Journal of Curriculum Studies*, 3(11), 66-94.
- Kazemi, R., & Seifi, L. (2019). Role of public and academic libraries in promoting and dissemination of entrepreneurship services: Systematic review. *Librarianship and Information Organization Studies*, 30(2), 39-57. (in Persian)
- Moghimi, M. (2012). *Entrepreneurial theories*. Tehran: University of Tehran. (in Persian)
- Mohseni A., Mousavi, S. H., & Jamali, M. (2013). The role of entrepreneurship training on students' entrepreneurial attitude and general self-efficiency beliefs. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education (IRPHE)*, 19(3), 63-80. (in Persian)
- Mollahosseini-Kermani, T., Hijazi, A., & Navebrahim, A. R. (2014). *Identification and analysis of the role of educational factors on the entrepreneurial attitude of students, a case study of conservatories in the second education district of Karaj* [Paper presentation]. The third international accounting and management conference, Tehran Conference Center, Tehran, Iran. (in Persian)
- Okoye, A. C. (2017). Entrepreneurship education: A panacea for graduate unemployment in Nigeria. *Online Journal of Arts, Management and Social Sciences*, 2(1), 56-63.
- Panwar Seth, K. (2020). *The impact of entrepreneurship education on entrepreneurial intention: An empirical study of entrepreneurship education's four key characteristics* [Doctoral dissertation, Brunel University London]. <http://bura.brunel.ac.uk/handle/2438/20368>
- Pryor, C. (2014). Mind your business: Reaching the small business owner and entrepreneur through community partnership and programming. *Journal of Library Administration*, 54(3), 187–196. <https://doi.org/10.1080/01930826.2014.915164>

- Robin, R. (2008). *Foundations of Library and Information Science* (M. Khademian, Trans.). Tehran, ketabkhane-ye Rayanei. (Original work published 2004) (*in Persian*)
- Robinson, P. B., Stimpson, D. V., Huefner, J. C., & Hunt, H. K. (1991). An attitude approach to the prediction of entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 15(4), 13-31.
- Salehi Shablizi, M. (2021). The effect of teaching the entrepreneurial skill on changing the attitude of male students of Farhangiān University (Ahvāz Campus) towards the internship course. *Research in teacher training*, 4(3), 137-152. (*in Persian*)
- Shafiei, A., & Ebrahimi Mand, M. (2009). *Entrepreneurship*. Mashhad: Marandiz. (*in Persian*)
- Shariff, M. N. M., & Saud, M. B. (2009). An attitude approach to the prediction of entrepreneurship on students at institution of higher learning in Malaysia. *International Journal of Business and Management*, 4(4). <https://doi.org/10.5539/ijbm.v4n4p129>
- Souitaris, V., Zerbinati, S., & Al-Laham, A. (2007). Do entrepreneurship programmes raise entrepreneurial intention of science and engineering students? The effect of learning, inspiration and resources. *Journal of Business Venturing*, 22(4), 566–591. <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2006.05.002>
- Tam, H. W. (2009). *How and to What Extent Does Entrepreneurship Education Make Students More Entrepreneurial? A California Case of the Technology Management program* [Unpublished doctoral dissertation, University of California, Santa Barbara].
- Van Laar, E., Van Deursen, A. J., Van Dijk, J. A., & De Haan, J. (2017). The relation between 21st-century skills and digital skills: A systematic literature review. *Computers in human behavior*, 72, 577-588. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.03.010>
- Zabihi, M. R., & Moghdisi, A. (2006). *Entrepreneurship from theory to practice*. Mashhad: Jahan Farda and Nama. (*in Persian*)